

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

ФРАНЦУЗ ІВАН ГРИГОРОВИЧ

УДК 340.13

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ
СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК».

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
Корольова Вікторія Вікторівна,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права «КРОК»,
доцент секції цивільно-правових дисциплін
кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Корчевна Любов Олександрівна,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
завідувач кафедри конституційного права
та правосуддя;

доктор юридичних наук, професор
Ладиченко Віктор Валерійович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства.

Захист відбудеться «20» грудня 2018 р. об 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.130.03 у ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32.

Автореферат розіслано «19» листопада 2018 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

М.В. Григорчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Виконання судових рішень у будь-якій державі є важливою умовою ефективного функціонування її системи судочинства, засобом досягнення його цілей, забезпечення законності та правопорядку. Належне виконання судового рішення ще з часів Стародавнього Риму визнавалось критерієм ефективності, реальності та дієвості як судочинства, так і всього механізму держави, а нині являє собою фундамент для гарантування законності та демонстрації верховенства права в державі, слугує одним із основних чинників цивілізаційного поступу людства до утвердження ідеалів справедливості та демократії, відображає реальне становище людини у відносинах з державною владою.

За своєю сутністю виконання судових рішень відбувається в добровільному або примусовому порядку. Добровільність виконання судових рішень безпосередньо залежить від законслухняності та порядності боржника, що не завжди є гарантією реальності вчасного та належного їх виконання. Примусовий порядок виконання судових рішень органічно поєднаний з добровільним та заснований на комплексі засобів і способів впливу на поведінку суб'єкта щодо настання правових наслідків, передбачених судовим рішенням. У науковому плані концепт примусу в процесі виконання судових рішень має складний багатоаспектний характер, оскільки є інструментом виконання судових рішень, умовою реальності та ефективності судочинства, є одночасно чинником, що стимулює суб'єкта права до виконання судового рішення, та наслідком його ухилення від добровільного виконання, функціонально покликаний забезпечувати стабільність, ефективність та дієвість системи судочинства. Тому наукове дослідження примусового виконання судових рішень потребує насамперед ґрунтовного вивчення його теоретико-правових аспектів, що дасть змогу розкрити закономірності його зародження, становлення, розвитку та функціонування крізь призму широкого кола аспектів його прояву. Результати наукового дослідження теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень становитимуть методологічну основу для вироблення єдиної концепції функціонування системи примусового виконання судових рішень та подальшої активізації галузевих юридичних досліджень питань виконання судових рішень.

Актуальність наукового дослідження теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні доводиться існуючими прогалинами їх наукової розробки. Наразі у вітчизняній юридичній науці залишаються невирішеними питання співвідношення добровільності та примусовості виконання судових рішень, історії розвитку його правового забезпечення на території сучасної України, приналежності правового інституту примусового виконання судових рішень до конкретної галузі права, правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні, закріплення їх правового статусу тощо. Причиною цього є нерозв'язана ключова теоретична проблема – належність примусового виконання судових рішень до елемента системи судочинства або до

самостійного різновиду юридичної практичної діяльності. Посилює актуальність теми дисертаційної роботи і відсутність у вітчизняній теоретико-правовій науці комплексних монографічних або дисертаційних досліджень теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні, які закладали б фундамент для доктринальної розробки концепції виконання судових рішень.

Високий рівень актуальності теми дисертації доводиться і практикою виконання судових рішень в Україні. За словами Міністра юстиції України П. Петренка, відповідно до статистичних даних Міністерства юстиції України за 2017 рік показники виконання судових рішень становлять 15–18 %, і це при тому, що результати виконання порівняно з 2016 роком зросли вдвічі. Водночас середні показники виконання судових рішень у країнах Європейського Союзу становлять 60–80 %¹. Така практика виконання судових рішень в Україні створює підґрунтя для зневіри громадян у системі судочинства, підриває основи законності та справедливості в суспільстві, дієвості права, ефективності його регулятивного та охоронного впливу на суспільство. Актуалізує тему дисертаційного дослідження і поточне реформування системи судочинства в Україні, що передбачає удосконалення законодавчого забезпечення діяльності суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень. Прийняття Законів України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII та «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII, що націлені на перехід від державницької (публічної) до змішаної (публічно-приватної) моделі системи виконання рішень юрисдикційних органів, в якій поєднано функціонування державної виконавчої служби та приватних виконавців, засвідчує необхідність фундаментального дослідження предмета цієї роботи на якісно новому доктринальному рівні, з метою недопущення помилок та прорахунків під час впровадження у правозастосовну діяльність зазначених законодавчих змін.

Вказане доводить доцільність ґрунтовної наукової розробки теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні з точки зору теорії та практики його функціонування, вироблення науково обґрунтованих шляхів удосконалення правового забезпечення та організації примусового виконання судових рішень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 (п. 3, 4), Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 (п. 5.7), Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів

¹ Петренко П. Стан виконання рішення про стягнення коштів з ПАТ «Газпром» // Прес-конференція П. Петренка, С. Шкляра та О. Медведєва в Мультимедійній платформі іномовлення України «Укрінформ» від 20.06.2017 р. 14:30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2250293-stan-vikonanna-risenna-pro-stagnenna-kostiv-z-pat-gazprom.html>. – Назва з титул. екрану (дата звернення: 01.09.2018 р.).

Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. Дисертаційну роботу проведено в межах науково-дослідної програми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» – «Проблеми застосування норм права в процесі розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0111U007821).

Мета і завдання дослідження. Виходячи з теми дисертації, її метою є встановлення теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні, визначення закономірностей становлення і розвитку його правового забезпечення, а також з'ясування стану його здійснення та обґрунтування шляхів удосконалення. Відповідно до мети дослідження автор визначив та виконав наступні *завдання*:

- визначити стан дослідженості примусового виконання судових рішень як правового явища та виокремити методологічну основу наукового дослідження його теоретико-правових аспектів;
- узагальнити доктринальні підходи до розуміння поняття «примусове виконання судових рішень» та з'ясувати його сутність;
- обґрунтувати місце примусового виконання судових рішень у системі понятійно-категоріального апарату юридичної науки та удосконалити його категоріальне визначення;
- визначити та розкрити функціональне призначення примусового виконання судових рішень;
- узагальнити визначення поняття «принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень», а також удосконалити їх класифікацію та деталізувати характеристику різновидів;
- здійснити періодизацію історії зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях кін. XI – поч. XX ст. та охарактеризувати виокремлені періоди;
- встановити та розкрити особливості правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у радянський період;
- з'ясувати специфіку розбудови правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у період незалежності України;
- здійснити порівняльний аналіз зарубіжних систем примусового виконання судових рішень, на підставі чого виокремити їх спільні ознаки та відмінності, визначити переваги запровадження в Україні змішаної (публічно-приватної) моделі системи примусового виконання судових рішень;
- виокремити фактори, що визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, та обґрунтувати шляхи вдосконалення його функціонування.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правовідносини, які виникають у сфері примусового виконання судових рішень в Україні.

Предметом дисертаційного дослідження є теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні.

Методи дослідження. *Методологічну основу дослідження становить сукупність принципів наукового пізнання, методологічних підходів, філософських (світоглядних), загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Принципи наукового пізнання (історизму, об'єктивності, всебічності, достовірності та ін.) забезпечили пізнавальну основу дослідження, оскільки відіграли роль доміант науково-дослідної роботи. Центральне місце в науковій праці займають методологічні підходи, які дали змогу сформулювати загальну стратегію наукового дослідження. Феноменологічний підхід дозволив розкрити уявлення про примусове виконання судових рішень як об'єктивно існуюче самостійне явище правової реальності. Герменевтичний підхід забезпечив вивчення примусового виконання судових рішень як самостійного інституту права та законодавства України, шляхом тлумачення правових норм, якими він закріплений. Аксиологічний підхід дав змогу охарактеризувати примусове виконання судових рішень крізь призму його ціннісного виміру, що акумулює в собі засади справедливості, верховенства права та законності, забезпечує ефективність судочинства.*

Використання діалектичного методу допомогло розкрити феномен примусового виконання судових рішень крізь призму його зародження, становлення та розвитку як явища правової реальності і як об'єкта світоглядного та наукового пізнання (підрозділ 1.1). У процесі дослідження застосовано історико-правовий метод, який дав змогу узагальнити стан дослідженості примусового виконання судових рішень; здійснити періодизацію історії зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях кін. XI – поч. XX ст.; встановити та розкрити особливості правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у радянській період (підрозділи 1.1; 1.2; 2.2). Застосування системно-функціонального методу забезпечило встановлення значення принципів наукового пізнання, функціональних можливостей методологічних підходів і методів наукового дослідження (підрозділ 1.2); визначення функціонального призначення примусового виконання судових рішень (підрозділ 1.3). Використання функціональних можливостей порівняльно-правового методу, сприяло здійсненню порівняльного аналізу зарубіжних систем примусового виконання судових рішень, на підставі чого виокремлено їх спільні ознаки та відмінності (підрозділ 3.1). За допомогою формально-логічного методу узагальнено доктринальні підходи щодо розуміння поняття «примусове виконання судових рішень», з'ясовано його сутність; обґрунтовано самостійність поняття «примусове виконання судових рішень», узагальнено визначення поняття «принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень» (підрозділи 1.2; 1.4). Системно-структурний метод дозволив удосконалити критерії класифікації принципів діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, а також деталізувати характеристику їх різновидів (підрозділ 1.4). Герменевтичний метод у праці

використано для тлумачення норм права щодо правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у період незалежності України (підрозділ 2.3). Поєднання функціональних можливостей *праксеологічного та прогностичного методів* дало змогу виокремити фактори, що визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, та обґрунтувати шляхи вдосконалення його функціонування в Україні (підрозділ 3.2).

Теоретико-методологічна та емпірична база дослідження. Багатоаспектний характер примусового виконання судових рішень в Україні зумовлює їх дослідження в різних сферах наукових знань. Окремі *теоретико-правові аспекти* примусового виконання судових рішень досліджено у працях О. С. Бадалової, В. В. Волинця, О. В. Зайчука, М. І. Козюбри, А. М. Колодія, В. В. Копейчикова, В. В. Корольової, Л. О. Корчевної, В. В. Ладиченка, О. Б. Олійник, Н. М. Пархоменко, О. В. Петришина, П. М. Рабіновича, В. Ф. Сіренка, В. Б. Скоморовського, В. М. Скрипнюк, О. Ф. Скакун, А. Й. Француза та ін.

Деякі аспекти примусового виконання судових рішень в Україні досліджено в працях представників *галузевих юридичних наук*. Окремі аспекти теорії та практики здійснення примусового виконання судових рішень в Україні розкрито представниками наук *конституційного права* (Н. А. Мяловицька, В. Л. Федоренко), *кримінального права* (П. П. Андрушко, З. Ф. Дільна, О. О. Кваша, О. М. Костенко), *адміністративного права* (В. Б. Аверьянов, А. М. Авторгов, В. А. Бабич, І. Л. Бородін, Ф. В. Бортняк, Б. М. Гук, Р. В. Ігонін, О. С. Клименко, Л. В. Крупнова, А. П. Купін, П. В. Макушев, Р. С. Мельник, А. А. Пухтецька, С. В. Щербак), *цивільного процесуального права* (В. М. Притуляк, Н. А. Сергієнко, Г. П. Тимченко, С. Я. Фурса, С. О. Якимчук), *господарського процесуального права* (Б. В. Деревянко, О. П. Подцерковний) та ін.

Емпіричну базу дослідження складають літературні джерела, міжнародні договори, нормативно-правові акти України та іноземних держав, вітчизняна судова практика, практика виконавчого провадження в Україні, законопроектна документація, матеріали офіційної статистики.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена тим, що дисертація є одним із перших у сучасній вітчизняній науці загально-теоретичним дослідженням теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні. Наукова новизна отриманих результатів розкривається у висновках та рекомендаціях, які відображають науковий доробок здобувача:

уперше:

– доктринальні підходи до розуміння поняття «примусове виконання судових рішень» узагальнено за допомогою критерію об'єму розуміння та розкрито в межах: *широкого розуміння*, як елементу (стадії) судового провадження, та *вузького розуміння*, як інструментального примусового засобу держави щодо зміни правової дійсності відповідно до правових наслідків, передбачених рішенням суду;

– характеристику змісту функціонального призначення примусового виконання судових рішень доповнено: а) *правоохоронною функцією*, визначеною як напрям його впливу на забезпечення непорушності прав, свобод та законних інтересів суб'єктів права; б) *правозахисною функцією*, що є напрямом його впливу на відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів суб'єктів права; в) *правоінформативною функцією*, змістом якої є поширення правової інформації серед суб'єктів права щодо правових наслідків добровільного невиконання судових рішень та їх подальшого примусового виконання; г) *правореалізаційною функцією*, що полягає в його спроможності забезпечити втілення в реальність прав та законних інтересів суб'єктів права шляхом настання правових наслідків, передбачених судовим рішенням;

– встановлено співвідношення систем примусового виконання судових рішень шляхом виокремлення та характеристики їх *спільних ознак* (складаються в конкретній державі під впливом факторів національного характеру; відображають правові традиції та особливості соціально-економічного і політичного життя суспільства; мають спільну мету); та *відмінностей* як таких, що індивідуалізовані в кожній державі та поділяються на моделі виконання судових рішень залежно від: методів примусового виконання судових рішень (каральні, правопоновлюючі, змішані) та можливості і меж участі недержавних організацій у виконавчому провадженні (публічно-правові, приватно-правові та змішані (публічно-приватні));

удосконалено:

– визначення поняття «*примусове виконання судового рішення*», що є важливою складовою державного механізму судового захисту прав та свобод особи, змістом якої є сукупність дій, що вчиняються уповноваженими суб'єктами на завершальній стадії судового провадження відповідно до норм чинного законодавства, основною метою яких є примусова реалізація (практичне втілення в життя з можливістю застосування заходів державного примусу) прийнятого судом рішення, в результаті чого поновлюються порушені, оспорені або невизнані права і свободи особи;

– ретроспективну характеристику процесу формування, становлення та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні та доведено, що примусове виконання судових рішень є невід'ємним елементом будь-якої держави, яка формує власну систему суб'єктів примусового виконання судових рішень, визначає їх правове забезпечення, що безпосередньо залежить від особливостей історії суспільно-політичного та правового розвитку українських земель;

– формулювання поняття «*принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень*», що є нормативно закріпленими вихідними засадами організації діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, визначають зміст і характер правового впливу на інших учасників виконавчого провадження щодо забезпечення досягнення правових наслідків, передбачених судовими рішеннями;

– перелік і характеристику факторів, які визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, а саме: прогалини в чинному законодавстві; низький престиж праці співробітників Державної виконавчої служби України; надмірна перевантаженість державних виконавців; недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення примусового виконання судових рішень; низький рівень довіри громадян до діяльності Державної виконавчої служби України; високий рівень корупції в діяльності державних виконавців;

дістали подальшого розвитку:

– положення про співвідношення категорій «виконавче провадження» та «примусове виконання судових рішень», в основу якого закладено: *вузьке розуміння виконавчого провадження*, що за змістом і сутністю є тотожним поняттю «примусове виконання судових рішень», та визначає умови і порядок виконання судових рішень за допомогою примусових засобів; та *широке розуміння виконавчого провадження*, що є ширшим за змістом, оскільки включає в себе не лише примусове виконання судових рішень, але і рішень інших юрисдикційних органів;

– домінанта про *подвійну належність суб'єктів примусового виконання судових рішень*: з одного боку – до суб'єктів правоохоронної діяльності, оскільки забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів, тим самим реалізуючи правоохоронну функцію держави, а з іншого боку – до суб'єктів правозахисної діяльності, оскільки забезпечують реалізацію завершальної стадії судового процесу, тим самим реалізуючи правозахисну функцію держави;

– *шляхи вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні*, до яких віднесено: посилення наукової концептуалізації напрямів реформування системи примусового виконання судових рішень, їх правове закріплення та практичну реалізацію; підвищення рівня правової культури громадян; удосконалення контролю у сфері примусового виконання судових рішень; впровадження механізму забезпечення незалежності державних і приватних виконавців та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* – для подальшого розвитку теоретико-правових знань юридичної науки з проблем виконання судових рішень, в тому числі і в примусовому порядку; *правотворчій діяльності* – щодо вдосконалення правового забезпечення примусового виконання судових рішень; *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності у сфері примусового виконання судових рішень судів, впровадження інституту приватних виконавців у систему виконання судових рішень, посилення їх методичного та організаційного забезпечення (акт впровадження результатів дисертації у практичну діяльність Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Івано-Франківській області від 20.02.2018 р.); *викладацькій діяльності* – з метою ініціювання запровадження в навчальний процес юридичних

факультетів або профільних закладів вищої освіти таких дисциплін, як «Правове забезпечення виконання судових рішень в Україні» та «Актуальні проблеми виконання судових рішень в Україні», а також під час підготовки їх навчально-методичного забезпечення.

Апробація матеріалів дисертації. Окремі висновки, положення та рекомендації, обґрунтовані автором за результатами дисертаційної праці, обговорювались на наступних науково-теоретичних і науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (3–4 березня 2017 р., м. Дніпро); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (17–18 березня 2017 р., м. Львів); Науковій практичній конференції молодих учених «Наукові тренди сучасності» (26 жовтня 2017 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (24–25 серпня 2018 р., м. Запоріжжя); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічного адміністрування у напрямку розвитку правової системи України» (7–8 вересня 2018 р., м. Київ).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 12 наукових праць, з них 6 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, 4 з яких включено до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття – у науковому періодичному виданні іноземної держави, 5 тез – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації визначаються метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 221 сторінку, з них 28 сторінок – список використаних джерел, що складається з 284 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету і завдання дослідження, виокремлено об'єкт і предмет дослідження, розкрито функціональні можливості методів дослідження, які застосовано в праці, обґрунтовано теоретико-методологічну та емпіричну базу, вказано на положення наукової новизни отриманих результатів, обґрунтовано практичне значення одержаних результатів дослідження, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертації та публікації автора, а також зазначено структуру роботи та її обсяг.

Розділ 1. «Теоретико-методологічні засади дослідження примусового виконання судових рішень в Україні» складається з чотирьох підрозділів, у яких визначено стан дослідженості примусового виконання судових рішень, виокремлено методологічну основу наукового дослідження; з'ясовано його

сутність; удосконалено визначення поняття «примусове виконання судових рішень»; визначено та розкрито його функціональне призначення; узагальнено визначення поняття «принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень», а також удосконалено їх класифікацію.

У підрозділі 1.1 «*Стан розробки проблеми та методологія дослідження*» здійснено аналіз широкого кола наукових досліджень проблем примусового виконання судових рішень дисертаційного та монографічного, загальнотеоретичного та галузевого характеру, наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, а також узагальнено практику виконання судових рішень в Україні. Визначено наукознавчий потенціал примусового виконання судового рішення, доведено актуальність пізнання його теоретико-правових аспектів крізь призму примусового виконання судових рішень як засобу реалізації соціально значимої функції держави.

Високий рівень актуальності наукового дослідження теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні доводить доктринальну необхідність виокремлення методологічної основи дослідження як пізнавального чинника визначення примусовості крізь призму атрибутивної державної функції та її специфіки, що походить від судового рішення. Запропоновано як методологічну основу наукового дослідження теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні визначити інтеграційну методологічну парадигму, ключовими концептами якої є: діалектика, тобто найбільш загальний методологічний чинник пізнання крізь призму змінюваності досліджуваного явища, його внутрішнього змісту та зовнішнього прояву, а також методологічні підходи; загальнонаукові, конкретно наукові та спеціально-наукові методи дослідження.

Підрозділ 1.2 «*Сутнісні характеристики феномену примусового виконання судових рішень*» стосується аналізу та узагальнення доктринальних підходів до розуміння поняття «примусове виконання судових рішень», а також з'ясування його сутності. У роботі здійснено аналіз поглядів учених на питання понятійного визначення «примусове виконання судових рішень», його ознак і сутності, а також надано характеристику положенням законодавчих актів, які закріплюють його умови та порядок здійснення. Враховуючи широкий спектр наукових поглядів, що стосуються розуміння примусового виконання судових рішень, доведено доцільність узагальнити їх у межах широкого та вузького розуміння. Виокремлено особливості примусового виконання судових рішень та обґрунтовано його самостійне місце в системі понятійно-категоріального апарату юридичної науки, на підставі чого уточнено його визначення.

Оскільки примусове виконання судових рішень можна визначити як самостійне явище правової реальності, обґрунтовано наукову доцільність з'ясування його сутності, що походить від конституційного положення про право кожного на звернення до суду за захистом своїх порушених, оспорених або невизнаних прав і свобод (ст. 55 Конституції України) та включає й таку правомочність, як можливість задіяти законодавчо визначені механізми примусового виконання судових рішень, завдяки чому повною мірою відбувається реалізація права на судовий захист своїх прав.

У підрозділі 1.3 «Функціональне призначення примусового виконання судових рішень» на основі критичного аналізу поглядів учених на питання значення і ролі примусового виконання судових рішень, положень законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують діяльність уповноважених суб'єктів у сфері примусового виконання рішень суду, визначено та розкрито його функціональне призначення. Акцентовано увагу на тому, що діяльність із примусового виконання судових рішень в Україні здійснюють виключно органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII випадках – приватні виконавці.

Особливості діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень в Україні, доводять їх подвійну приналежність: з одного боку – до суб'єктів правоохоронної діяльності, оскільки забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів, тим самим реалізуючи правоохоронну функцію держави, а з іншого боку – до суб'єктів правозахисної діяльності, оскільки забезпечують реалізацію завершальної стадії судового процесу, тим самим реалізуючи правозахисну функцію держави. Визначено функціональне призначення примусового виконання судових рішень крізь призму положень теорії повноважень та розкрито в межах правоохоронної, правозахисної, правоінформативної та правореалізаційної функцій.

Підрозділ 1.4 «Принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень» стосується аналізу доктринальних підходів до розуміння принципів діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, на підставі чого акцентовано увагу на тому, що зазначені принципи виконують дві функції: 1) визначають спрямованість та слугують відправною точкою відповідної діяльності; 2) слугують важливим підґрунтям для формування нового чи вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Доведено, що принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, мають категоріальне значення та запропоновано удосконалене його визначення. Підсумовано, що принципи діяльності з примусового виконання судових рішень в Україні доцільно розглядати на основі їх поділу на загальноправові, міжгалузеві, галузеві, розкрито їх зміст та надано характеристику виокремленим різновидам.

Розділ 2. «Історія становлення та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на території сучасної України» складається з трьох підрозділів, у межах яких здійснено періодизацію історії правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях кін. XI ст. – поч. XX ст.; встановлено та розкрито особливості правового забезпечення діяльності зазначених суб'єктів у радянський період, а також з'ясовано специфіку розбудови їх правового забезпечення в період незалежності України.

У підрозділі 2.1 «Історія зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських

землях кін. XI ст. – поч. XX ст.» здійснено аналіз історії зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях кін. XI ст. – поч. XX ст., на підставі чого обґрунтовано можливість її періодизації в межах наступних етапів: 1) зародження та становлення правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень (кін. XI ст. – сер. XIV ст.), що характеризується пануванням положень князівського законодавства у сфері примусового виконання судових рішень, особливо положень Руської правди (XI–XII ст.ст.); 2) посилення формалізації правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень (кін. XIV ст. – 1721 р.), що зумовлено прийняттям Петром I титулу Імператора Всеросійського та подальшого посилення польсько-литовського і московського панування на українських землях (Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Московське царство), що призводить до поглиблення їх поділу, зокрема і за ознакою функціонування системи примусового виконання судових рішень; 3) посилення поляризації правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання рішень суду (1721 – 1918 р.р.), що пов'язано з перебуванням українських земель у складі Російської та Австрійської, а згодом Австро-Угорської імперій та характеризується загальними тенденціями формування та становлення на українських землях державних форм примусового виконання судових рішень в обох імперіях. Констатовано, що часи Гетьманщини в історії розвитку правового забезпечення суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні є самостійним етапом (сер. XVII ст. – 1764 р.), особливістю якого є формування на території Гетьманщини самобутньої правової системи, ядром якої було українське звичаєве право.

У підрозділі 2.2 «Правове забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у радянський період» хронологічно продовжено дослідження правового забезпечення діяльності суб'єктів виконання судових рішень на українських землях у радянський період та вказано на те, що його формування та становлення насамперед залежало від особливостей тогочасного суспільного та державного устрою країни та було невід'ємною складовою загальносоюзного законодавства, що закріплювало норми права в сфері примусового виконання судових рішень. Здійснено аналіз положень нормативних документів та доктринальних підходів учених до стану та особливостей правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень, на підставі чого підсумовано, що в перші роки існування УРСР діяльність органів примусового виконання судових рішень було комплексно регламентовано як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях. Доведено, що в подальшому правове забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень розвивалось виключно у традиціях та межах радянської правової системи, яка ґрунтувалась на розумінні держави як апарату класового панування; правова регламентація діяльності органів примусового виконання судових рішень на території України була невід'ємною складовою загальносоюзного законодавства; законодавче забезпечення

діяльності органів виконання судових рішень ґрунтувалось на єдиних патерналістських принципах розбудови соціалістичної держави.

Підрозділ 2.3 «Розвиток системи органів примусового виконання судових рішень та їх правового забезпечення в роки незалежності України» став логічним завершенням хронологічного вивчення особливостей правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на території сучасної України, в межах якого здійснено аналіз положень законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України, які стали основою зародження та подальшого розвитку системи органів примусового виконання судових рішень у роки її незалежності.

З'ясовано, що в період незалежності України розбудова правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень: по-перше, засновується на доктринальній концепції виконавчого провадження як відносно самостійного виду юридично-процесуальної діяльності, що здійснюється в межах адміністративного процесу; по-друге, прийняття Законів України «Про державну виконавчу службу» від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР, «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. № 606-XIV та від 02.06.2016 р. № 1404-VIII трансформувало інтерпретацію примусового виконання судових рішень з цивільно-правового на адміністративно-правовий характер; по-третє, значно інтенсифікується, оскільки залежить від реалій суспільно-політичного та правового розвитку. Підсумовано, що правове забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні остаточно не сформоване, зумовлене тривалим процесом його реформування.

Розділ 3. «Правові засади діяльності з примусового виконання судових рішень» складається з двох підрозділів, у яких здійснено порівняльний аналіз зарубіжних систем примусового виконання судових рішень; виокремлено фактори, що визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, та обґрунтовано шляхи вдосконалення його функціонування.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід примусового виконання судових рішень» здійснено аналіз норм міжнародного права, положень законодавства зарубіжних країн (Естонська Республіка, Канада, Королівство Швеція, Литовська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Болгарія, Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, Республіка Польща, Республіка Словенія, Російська Федерація, Сполучені Штати Америки, Угорщина, Федеративна Республіка Німеччина, Фінляндська Республіка, Французька Республіка та ін.), які становлять правову основу діяльності з примусового виконання судових рішень. Проведено порівняльний аналіз зарубіжних систем примусового виконання судових рішень, що дало змогу виокремити їх спільні ознаки (складаються в конкретній державі під впливом факторів національного характеру; відображають правові традиції та особливості соціально-економічного і політичного життя суспільства; мають спільну мету тощо) та відмінності, оскільки зазначені системи індивідуалізовані в кожній державі та поділяються на моделі залежно від: 1) методів примусового виконання судових рішень (каральні, правопоновлюючі, змішані); 2) можливості та меж участі

недержавних організацій у виконавчому провадженні (публічно-правові, приватно-правові та змішані (публічно-приватні)).

Досвід функціонування систем виконання судових рішень у зарубіжних державах доводить, що приватна модель примусового виконавчого провадження на нинішньому етапі розвитку України є передчасною. Підсумовано переваги запровадження в Україні змішаної (публічно-приватної) моделі системи примусового виконання судових рішень. У зв'язку з цим доведено необхідність удосконалення правового забезпечення та організації функціонування сучасної системи виконання судових рішень, закріпленої Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII, яка побудована за змішаною (публічно-приватною) моделлю.

У підрозділі 3.2 «Стан та шляхи вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні» проведено аналіз досвіду правового забезпечення примусового виконання судових рішень зарубіжних держав крізь призму його врахування та запозичення в Україні. Звернено увагу на те, що необхідно враховувати не лише досвід зарубіжних держав, а й національні особливості України, особливо не досить високий рівень правової культури населення; панування так званої «пострадянської моделі економіки»; наявність високого рівня корупції та існуючих механізмів боротьби з нею.

Аналіз положень чинних нормативно-правових актів України, які складають основу правового забезпечення примусового виконання судових рішень, та практики примусового виконання судових рішень дав змогу виокремити фактори, які визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні. У зв'язку з цим наголошено на тому, що вдосконалення правового регулювання відносин у сфері примусового виконання судових рішень потребує насамперед закладення в основу виконавчого провадження принципів, що містяться в Рекомендації Rec (2003) 17 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про примусове виконання» від 09.09.2003 р., а також Керівних принципів для ефективного застосування існуючих рекомендацій Ради Європи по захисту прав, затверджених Постановою Європейської комісії з ефективності правосуддя 9–10 грудня 2009 р. Враховуючи недоліки функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні обґрунтовано положення, які визначають шляхи його вдосконалення.

ВИСНОВКИ

У дисертації міститься теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у встановленні теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні, визначенні закономірностей становлення і розвитку його правового забезпечення, а також з'ясуванні стану його здійснення та обґрунтуванні шляхів удосконалення. Основними науковими і практичними результатами роботи є такі висновки.

1. На підставі аналізу уявлень про примусове виконання судових рішень визначено стан дослідженості примусового виконання судових рішень як правового явища, що розкрито в межах світоглядних і наукових (теоретико-

правових, галузевих та міжгалузевих) підходів. Методологічну основу наукового дослідження теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні становить інтеграційна методологічна парадигма, ключовими концептами якої є: *діалектика*, тобто найбільш загальний методологічний чинник пізнання крізь призму змінюваності досліджуваного явища, його внутрішнього змісту та зовнішнього прояву як явища соціальної реальності; *методологічні підходи*, що визначають загальну стратегію наукового дослідження; *загальнонаукові, конкретно наукові та спеціально-наукові методи дослідження* різноманітних теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень як окремо, так і у їх поєднанні.

2. Узагальнено доктринальні підходи до розуміння поняття «примусове виконання судових рішень» у межах: 1) *широкого розуміння*, як елементу (стадії) судового провадження, що підтверджується і правовою позицією Європейського суду з прав людини, за якою виконання судового рішення, ухваленого будь-яким судом, має розглядатись як складова «судового процесу»; 2) *вужького розуміння*, як інструментального примусового засобу держави щодо зміни правової дійсності відповідно до правових наслідків, передбачених рішенням суду.

3. З'ясовано, що сутність примусового виконання судових рішень в Україні походить від конституційного положення про право кожного на звернення до суду за захистом своїх порушених, оспорених або невизнаних прав і свобод (ст. 55 Конституції України), що включає й таку правомочність, як можливість задіяти законодавчо визначені механізми примусового виконання судових рішень, завдяки чому повною мірою відбувається реалізація права на судовий захист своїх прав.

4. Удосконалено визначення поняття «*примусове виконання судового рішення*», що є важливою складовою державного механізму судового захисту прав та свобод особи, змістом якої є сукупність дій, які вчиняють уповноважені суб'єкти на завершальній стадії судового провадження відповідно до норм чинного законодавства, основною метою яких є примусова реалізація (практичне втілення в життя з можливістю застосування заходів державного примусу) прийнятого судом рішення, в результаті чого поновлюються порушені, оспорені або невизнані права і свободи особи.

5. Визначено функціональне призначення примусового виконання судових рішень крізь призму загальнонаукових положень теорії повноважень, які поставлені перед суб'єктом державної влади, що розкрито в межах правоохоронної, правозахисної, правоінформативної та правореалізаційної функцій.

6. Удосконалено визначення поняття «*принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень*», що є нормативно закріпленими вихідними засадами організації діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, визначають зміст і характер правового впливу на інших учасників виконавчого провадження щодо досягнення правових наслідків, передбачених судовими рішеннями.

7. Принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове

виконання судових рішень, класифіковано за критерієм сфери поширення на: 1) *загальноправові принципи*, які поширюються на всю юридичну практичну діяльність, виходячи з її особливостей та визначаючи правові основи її здійснення; 2) *міжгалузеві принципи*, що поширюються на окремі різновиди юридичної практичної діяльності, враховуючи їх спільність та визначаючи відповідні правові основи їх здійснення; 3) *галузеві принципи*, які поширюються на конкретний різновид юридичної практичної діяльності, в тому числі й на діяльність у сфері виконання судових рішень, що враховують її специфіку.

8. Періодизовано історію зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на території українських земель кін. XI ст. – поч. XX ст. в межах наступних етапів: 1) *зародження та становлення правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень (кін. XI ст. – сер. XIV ст.)*, що характеризується пануванням положень князівського законодавства у сфері примусового виконання судових рішень, особливо положень Руської правди (XI–XII ст.ст.); 2) *посилення формалізації правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень (кін. XIV ст. – 1721 р.)*, що зумовлено прийняттям Петром I титулу Імператора Всеросійського та подальшого посилення польсько-литовського і московського панування на українських землях (Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Московське царство), що призводить до поглиблення їх поділу, зокрема і за ознакою функціонування системи примусового виконання судових рішень; 3) *посилення поляризації правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання рішень суду (1721 – 1918 р.р.)*, що пов'язано з перебуванням українських земель у складі Російської та Австрійської, а згодом Австро-Угорської імперій та характеризується загальними тенденціями формування та становлення на українських землях державних форм примусового виконання судових рішень в обох імперіях, які ґрунтувались на законодавчому визначенні та регулюванні виконавчого провадження як стадії судочинства. Констатовано, що часи Гетьманщини в історії розвитку правового забезпечення суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні є самостійним етапом (сер. XVII ст. – 1764 р.), особливістю якого є формування на території Гетьманщини самобутньої правової системи, ядром якої було звичаєве право.

9. Встановлено та розкрито особливості *правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у радянський період* в межах наступних положень: а) являло собою невід'ємну складову загальносоюзного законодавства; б) ґрунтувалось на єдиних патерналістських принципах розбудови соціалістичної держави; в) розвивалось виключно у традиціях та межах радянської правової системи, яка засновувалась на розумінні держави як апарату класового панування, відповідно до цього підходу панівним у праві була підтримка та захист державних інтересів.

10. З'ясовано, що в період незалежності України розбудова правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень: по-перше, засновується на доктринальній концепції виконавчого провадження як

відносно самостійного виду юридично-процесуальної діяльності, що регулюється адміністративно-правовими приписами та здійснюється в межах адміністративного процесу; по-друге, прийняття Законів України «Про державну виконавчу службу» від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР, «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. № 606-XIV та від 02.06.2016 р. № 1404-VIII трансформувало інтерпретацію примусового виконання судових рішень з цивільно-правового на адміністративно-правовий характер; по-третє, значно інтенсифікується, оскільки залежить від реалій суспільно-політичного та правового розвитку.

11. На підставі проведеного порівняльного аналізу зарубіжних систем примусового виконання судових рішень виокремлено їх спільні ознаки та відмінності, що закладено в основу визначення *переваг запровадження в Україні змішаної (публічно-приватної) моделі системи примусового виконання судових рішень*, яка надасть змогу: 1) знизити рівень корупційних чинників здійснення примусового виконання судових рішень; 2) унеможливити адміністративний вплив на процес примусового виконання судових рішень; 3) оптимізувати строки примусового виконання судових рішень та мінімізувати випадки їх порушень; 4) підвищити матеріальну та організаційну мотивацію примусового виконання судових рішень, а також посилити конкуренцію між суб'єктами, уповноваженими здійснювати виконання судових рішень; 5) зменшити витрати Державного бюджету України та місцевих бюджетів всіх рівнів на забезпечення примусового виконання судових рішень.

12. Виокремлено фактори, які визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, з урахуванням яких обґрунтовано *шляхи вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні*, а саме: 1) посилення наукової концептуалізації напрямів реформування системи примусового виконання судових рішень, їх правове закріплення та активізація діяльності вищих органів державної влади щодо їх практичної реалізації; 2) підвищення рівня правової культури громадян, що становитиме основу добровільності виконання судових рішень, мінімізує випадки протидії громадян належному виконанню судових рішень, поверне довіру населення до системи виконання судових рішень та діяльності уповноважених суб'єктів, стане фактором протидії корупції у сфері виконання судових рішень; 3) удосконалення контролю у сфері примусового виконання судових рішень, пріоритетами якого мають стати моніторинг виконання судових рішень, виявлення недоліків та їх подальше усунення; 4) впровадження механізму забезпечення незалежності державних та приватних виконавців, що дозволить попередити та мінімізувати вплив суб'єктивних факторів на примусове виконання судових рішень; 5) активізація міжнародного співробітництва у сфері виконавчого провадження з метою забезпечення невідворотності виконання судових рішень; 6) створення системи моніторингу ефективності виконання юрисдикційних рішень в Україні; 7) залучення громадськості у сферу виконавчого провадження; 8) впровадження інституту медіації з метою оптимізації виконання судових рішень та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України з юридичних наук:

1. Француз І. Г. Актуальні питання сутності та змісту примусового виконання судових рішень // *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Київ. 2016. Вип. 24. С.60–66.
2. Француз І. Г. Формування правових засад діяльності органів примусового виконання судових рішень в Україні в роки незалежності // *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Київ. 2016. Вип. 25. С. 94–100.
3. Француз І. Г. Принципи діяльності з примусового виконання судових рішень в Україні: теоретико-прикладні питання // *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Київ. 2017. Вип. 26. С. 102–110.
4. Француз І. Г. Становлення засад правового регулювання суб'єктів примусового виконання рішень в Україні: від витоків до 1917 року // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 12–18.
5. Француз І. Г. Трансформація органів примусового виконання судових рішень в Україні за радянської правової системи // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 2. С. 21–27.
6. Француз І. Г. Примусове виконання судових рішень: питання методології // *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Київ. 2018. Вип. 30. С. 112–119.

Статті у наукових періодичних виданнях з юридичних наук інших держав:

7. Francuz I. G. Functional orientation of the bodies of court decisions enforcement activity in Ukraine // *International Scientific Journal*. Georgia, Tbilisi. 2017. № 2(3). P. 28–34.

Матеріали наукових конференцій:

8. Француз І. Г. Вплив «Руської правди» на формування законодавчої регламентації діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень // *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 3–4 березня 2017 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2017. С. 22–26.
9. Француз І. Г. Щодо періодизації розвитку правового регулювання суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях: деякі дискусійні питання // *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 17–18 березня 2017 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 15–17.
10. Француз І. Г. Міжнародні стандарти права людини у сфері примусового виконання судових рішень // *Наукові тренди сучасності* : матеріали науково-практичної конференції молодих учених (м. Київ, 26 жовтня

2017 р.). Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. С. 277–279.

11. Француз І. Г. Проблеми удосконалення правового регулювання функціонального призначення діяльності з примусового виконання судових рішень // *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 24–25 серпня 2018 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 10–13.

12. Француз І. Г. Шляхи вдосконалення правових засад діяльності з примусового виконання судових рішень в умовах розбудови державності // *Актуальні питання взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічного адміністрування у напрямку розвитку правової системи України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7–8 вересня 2018 р.). Київ : Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 15–20.

АНОТАЦІЯ

Француз І. Г. Теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». – Київ, 2018.

У дисертаційній праці визначено стан дослідженості примусового виконання судових рішень та виокремлено методологічну основу наукового дослідження його теоретико-правових аспектів. Оскільки в юридичній науці поняття «примусове виконання судових рішень» має дискусійний характер розуміння, з'ясовано його сутність, наслідком чого стало удосконалення його категоріального визначення. Розкрито функціональне призначення примусового виконання судових рішень, узагальнено визначення поняття «принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень», а також удосконалено їх класифікацію.

Обґрунтовано, що примусове виконання судових рішень як правове явище характеризується особливостями його правового забезпечення, тому здійснено періодизацію історії зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях кін. XI – поч. XX ст.; встановлено особливості правового забезпечення їх діяльності в радянський період та в період незалежності України.

Порівняльний аналіз зарубіжних систем примусового виконання судових рішень дав змогу виокремити їх спільні ознаки та відмінності, а також визначити переваги запровадження в Україні змішаної (публічно-приватної) моделі системи виконання судових рішень. На підставі встановлених факторів, що визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, обґрунтовано шляхи вдосконалення його функціонування.

Ключові слова: виконавче провадження, примусове виконання судових рішень, державні виконавці, приватні виконавці, суб'єкти примусового

виконання судових рішень, принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень.

АННОТАЦИЯ

Француз И. Г. Теоретико-правовые аспекты принудительного исполнения судебных решений в Украине. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права, история политических и правовых учений. – Высшее учебное заведение «Университет экономики и права «КРОК». – Киев, 2018.

В диссертационной работе определено состояние исследования принудительного исполнения судебных решений и установлена методологическая основа научного познания его теоретико-правовых аспектов. Поскольку в юридической науке понятие «принудительное исполнение судебных решений» имеет дискуссионный характер понимания, выяснена его сущность, следствием чего стало усовершенствование его категориального определения. Раскрыто функциональное предназначение принудительного исполнения судебных решений, обобщено определение понятия «принципы деятельности органов и лиц, осуществляющих принудительное исполнение судебных решений», а также усовершенствована их классификация.

Обосновано, что принудительное исполнение судебных решений как правовое явление характеризуется особенностями его правового обеспечения, поэтому осуществлена периодизация истории зарождения и развития правового обеспечения деятельности субъектов принудительного исполнения судебных решений на украинских землях кон. XI – нач. XX вв.; установлены особенности правового обеспечения их деятельности в советский период и в период независимости Украины. Сравнительный анализ зарубежных систем принудительного исполнения судебных решений позволил выделить их общие признаки и различия, а также определить преимущества внедрения в Украине смешанной (публично-частной) модели системы исполнения судебных решений. На основании установленных факторов, определяющих современное состояние принудительного исполнения судебных решений в Украине, обоснованы пути совершенствования его функционирования.

Ключевые слова: исполнительное производство, принудительное исполнение судебных решений, государственные исполнители, частные исполнители, субъекты принудительного исполнения судебных решений, принципы деятельности органов и лиц, осуществляющих принудительное исполнение судебных решений.

ANNOTATION

Francuz I. G. Theoretical and legal aspects of the enforcement of court decisions in Ukraine. - *As a manuscript.*

Thesis for a candidate of law degree in specialty 12.00.01 - theory and history of state and law, history of political and legal studies. - Higher educational institution “University of Economics and Law “ KROK ”. - Kiev, 2018.

In the dissertation, the state of the study of the enforcement of court decisions was determined and the methodological basis of the scientific knowledge of its theoretical and legal aspects was established. Since in legal science the concept of “compulsory execution of court decisions” has a debatable nature of understanding, its essence has been clarified, resulting in the improvement of its categorical definition. The functional purpose of compulsory execution of court decisions is disclosed, the definition of the concept “principles of activity of bodies and persons carrying out enforcement of court decisions” is generalized, and their classification is improved.

It is substantiated that the enforcement of judicial decisions as a legal phenomenon is characterized by the peculiarities of its legal support, therefore, the periodization of the history of the origin and development of legal support for the activities of subjects of the enforcement of judicial decisions in the Ukrainian lands of end XI - early. XX; established features of the legal framework for their activities in the Soviet period and in the period of independence of Ukraine. A comparative analysis of foreign systems for the enforcement of court decisions allowed us to identify their common features and differences, as well as to determine the advantages of introducing in Ukraine a mixed (public-private) model of the system for enforcing court decisions. Based on the established factors that determine the current state of the enforcement of court decisions in Ukraine, the ways to improve its functioning are substantiated.

Keywords: enforcement proceedings, compulsory execution of court decisions, state executors, private executors, subjects of compulsory execution of court decisions, principles of activity of bodies and persons carrying out compulsory execution of court decisions.